

**SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ :**

**TÜRKİYE İSLAM ENSTİTÜLERİ
TALEBE FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN**

Cahid BALTACI

İDARE MÜDÜRÜ :

İSMAİL L. ÇAKAN

BU SAYIDA

SELÂM (KURBAN)	İSLÂM MEDENİYETİ
ALLAHA İMAN	Ebul-A'lâ EL MEVDÜDİ Ter.: Mehmet AYDIN
GURBETTE BAYRAM (Şiir) ...	Rekin ERTEM
KURBAN VE BAYRAM	İ. Necmeddin NURSACAN
TASAVVUF	Asis. Selçuk ERAYDIN
HZ. PEYGAMBERİN (Şiir) ...	Muhsin İlyas SUBAŞI
EBÛ BEKR EL-KETTÂNÎ ...	Dr. A. Subhi FURAT
TEVFİK FİKRETE REDDİYE (Şiir)	Ahmet AVNİ
DÖNÜŞ	İsmail L. ÇAKAN
ALTIN VE GÜMÜŞ FİATLARI KARŞISINDA, ZEKÂT, SADAKA-İ FITR VE KURBAN'IN EDASI	Ali ŞAFAK
TARİH HASRETİ (Şiir)	Adnan GİZ
İSLÂM MEDENİYETİ	Sırrı ÜÇER
TEHLİL (Şiir)	İsmail SAFA
İSLÂM DİNİ VE İSLÂM ÂLEMİ	Veli ERTAN
ALLAHA İNANANLARLA İNANMAYANLAR ARASINDAKİ FARK	Sabri AKDENİZ
AKADEMİK HÜRRİYET	Nahit DİNÇER
BURSA'DA MÂNÂ (Şiir)	Arif EMRE
KIZ MI, OĞLAN MI?	Dr. Asaf ATASEVEN
KAB ZÜHEYR	Süleyman TÛLÛCÛ
İSLÂMÎ TÜRK KÜLTÜRÜ VE BUGÜNKÜ NESİL	Necati BİRİNCİ
DİYANET VE DİN EĞİTİMİ MENSUPLARI TÜKETİM KOOPERATİFİ	Sefer DÖNMEZ
SUALLERE CEVAPLAR	Gazi MERT
AYYAR HAMZA	Hilmi KURTULUŞ
HABERLER	İSLÂM MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/1
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K: 1315

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara : T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı: **Mehmet KARAMAN**
Kayseri: T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : **İ. N. NURSAÇAN**
Konya : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : **Ahmet FİDAN**
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : **Orhan ÇETİN**
Dış Münasebetler : **Mahmut ÖZTÜRK**

TEKNİK KADRO

Sekreter : **Erdoğan ATAĞ** Ressam : **Gürbüz AZAK**
Dizgi ve Baskı : AHMET SAİT MATBAASI — İSTANBUL
Yıl : 1. Sayı : 8
Basıldığı Tarih : 9 Mart 1968

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 30. TL.

Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL.

Öğrencilere % 20 Tenzilât yapılır.
Yabancı Memleketlere İki katı.

Bir sayısı : 250 Kuruş.

İLÂN TARİFESİ

Dış Kap. : 2 renk 2.500 TL.
Tek renk 2.000 TL.

İç Kapak : 2 renk 1.500 TL.
Tek renk 1.000 TL.

Renkli ilân sahifesi :

Tamamı : 1.200 TL.

1/2 : 750 TL.

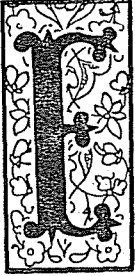
1/4 : 400 TL.

1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınamaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.

Ebû Bekr El - Kettâni «v. 322 - 934»

Dr. Ahmed Subhi
FURAT



BÜ Bekr Muhammed b. Ali Câfer el-Kettâni, aslen Bağdadlı olup (1) pek büyük bir ihtimalle tahsil ve yetişme devresini bu şehirde ikmâl etmişti. Ve yine bu şehirde el-Cuneyd, Ebû Said el-Harrâz, Ebû'l-Huseyn en-Nûri (2)

Abbâs b. el-Muhtedî ve Amr el-Mekki (3) gibi büyük sûfilerin sohbetinde bulunarak zamanla devrinin en ileri şeyhlerinden biri oldu (4). Öyle ki Ebû Muhammed el-Murtâis onun hakkında : «O harem-i şerif'in güneşidir» diyordu (5). Onun Mekke'de mücâvir olarak yaşadığına dair kaynaklarda (6) rastlanılan kayda, şimdilik ilâve edilecek bir şey yoktur. Ancak, ölümüne kadar, Hz. Peygamber'in doğduğu bu şehirde ihtiyâr-ı uzletle geçirdiği devrinin, ömrünün son seneleri olabileceği tahmin olunabilir.

Ebû Bekr el-Kettâni, zâhidâne hayatı her zaman tercih ve tavsiye eden sünnî bir sûfidir. Ona göre sünnet, «Dünyada zühd, nefsi Allah uğrunda harcama ve halkın iyiliğini isteme»dir (7). «Zühdün hakikatı nedir?» diye kendisine tevcih edilen bir soruya : «Bir şeyin yok oluşuna, kalbin sevinçle iştirâki; ölüme kadar cehd, züllu sabırla yüklenme ve buna hayatın sonuna kadar rızâ göstermedir» (8) şeklinde cevap vermişti. «Kul dünyada bedeniyle, âhîrette de kalbiyle olmalıdır» (9). Allah'ın emirlerini samimi şekilde kususuzca ifâ, insanı bu dünyada da seâdete götürür. Kendisi birgün saç sakalı bembeyâz yaşlı bir adamın dilendiğini görünce : «Bu gençliğinde Allah'ın emrini hiçe saymış ve dolayısıyla da büyüklüğünde Allah'ın kendisini seâdetten mahrum ettiği biridir» (10) demmişti.

ONUN tasavvuf ve irfân hakkındaki görüşleri de mezkûr bu zühd telâkkisiyle kolayca telif edilir mahiyettedir. Onca «Sûfiler dış görünüşlerinin (: ez-zevâhir) köleleri, iç âlemlerin de hürleridir» (11). «Tasavvuf ahlâktır; seni ahlâken daha üstün mertebeye getiren, derecenî tasavvufta da arttırmıştır» (12). Ârif kimselerse, «Haraketlerinde Allah'ın emirlerine uyan, herhangi bir durumda O'na muhâlefet etmeyen; O'na, velîlerini severek sevgisini izhâr eden ve bir an dahi O'nu anmadan usanmayanlardır» (13).

Kul, tam hürriyete, bütün varlığı ile Allah'a yönelerek kavuşabilir. «Aklı fikri Allah olanı, yolunda hiçbir şey alkoymaz; varlık süsünün azı ve çoğu onu esir etmez» (14). Allah'a muhtaç oluş, (: el-iftikâr ilâ'llâh), samimi ve gerçek şekilde izhar edilirse, onun sayesinde diğerlerinden müstağni olma da (: el-Ginâ bihi) gerçekleşir. Zira bunlar birbirlerini tamamlıyan iki haldir» (14). Ama bütün bunlar, samimiyet olmadan asla düşünülemez. Müridlerinden birinin tavsiye isteğine, Mevlâna'yı hatırlatan «İnsan-

lara görüldüğü gibi ol; yahut onlara, ne isen onu göster» (15) sözleriyle cevap veren Ebû Bekr el-Kettâni'ye göre samimiyet ihmal edilmesi mümkün olmayan bir husustur.

Velî ve sûfilere dair hikâyeleri, «Onlar, Allah'ın ordularından biridir; müridlerin bedenleri onlarla kuvvet bulur» (16) diyerek medheden Ebû Bekr el-Kettâni, delil olarak ta «Peygamberlerin haberlerinden — onlarla kalbini (tatmin ve) tesbît edeceğimiz her çeşidini sana kısaca olarak anlatıyoruz» (el-Kur'an 11 (: Hûd), 120) âyetini zikreder. Onun semâ karşısındaki müsâmakâr tutumu da hatırlatılmalıdır : «Avâmın semâi tabiatın icâbındandır. Müridlerin semâi bir arzu ve korku; velîlerin semâi inci ve nimetlerin görülmesidir. Âriflerin semâi müşâhedeye, hakikat ehlinin semâi ise keşf ve belirliliğe dayanır; bütün bu zümrelerin bir mevki ve sahası vardır» (17) derken semâin çeşitlerini de ifade eder.

ONUN bize kadar gelmiş bulunan sözleri arasında şunlar da vardır :

— Şehvet, şeytanın dizginidir;

- (1) *Tabakât'us-Sulemî*, 373; *Târîhu Bağdâd*, III, 74.
- (2) *Tabakât'us-Sulemî*, 373; *Hilye*, X, 358; *Târîhu Bağdâd*, III, 74; *Şezerât*, II, 296.
- (3) *Târîhu Bağdâd*, III, 76.
- (4) *Tabakât'us-Sulemî*, 373; *Levâkîh*, I, 110.
- (5) *Tabakât'us-Sulemî*, 373; *Hilye*, X, 358; *Sıfat'us-Safva*, II, 257.
- (6) *Risâlet'ul-Kuşeyriyye*, 29; *Levâkîh*, I, 110.
- (7) *Tabakât'us-Sulemî*, 376; *Levâkîh*, I, 110.
- (8) *Tabakât'us-Sulemî*, 374.
- (9) *Tabakât'us-Sulemî*, 374; *Levâkîh*, I, 110; *Nefehât*, 178.
- (10) *Tabakât'us-Sulemî*, 375; *Risâlet'ul-Kuşeyri*, 29; *Levâkîh*, I, 110.
- (11) *Tabakât'us-Sulemî*, 375; *Levâkîh*, I, 110; *Nefehât*, 177.
- (12) *Târîhu Bağdâd*, III, 75; *İbn Haldûn*, *Şifâ es-Sâ'il* (nşr. M.b.T. et-Tarîz, İstanbul, 1958), s. 49.
- (13) *Tabakât'us-Sulemî*, 374; *Levâkîh*, I, 110; *Şezerât*, II, 296.
- (14) *Tabakât'us-Sulemî*, 374.
- (15) *Tabakât'us-Sulemî*, 376; *Şezerât*, II, 296; *Levâkîh*, I, 110.
- (16) *Târîhu Bağdâd*, III, 75.
- (17) *Tabakât'us-Sulemî*, 375.

onun dizginini tutan, kulu olur (18).

— İstîğfâr makâmında şükr günâh olduğu gibi, şükr makamında istîğfâr da günâhtır (19).

— Gâfiller Allah'ın hilmi; zâkirler Allah'ın rahmeti; ârifler Allah'ın lutfu; sâdıklarsa Allah'ın yakınlığı içinde yaşarlar (20).

Ebû Bekr el-Kettâni son senelelerini, yukarda da zikredildiği gibi, Mekke'de mücâvir olarak (21) geçirdi ve bu şehirde h. 322 (: 934 m.) de Hakk'ın rahmetine kavuştu (22).

EBÛ MUHAMMED EL-MURTAİŞ (v. 328/)

Aslen Nişâbur'un el-Hîre mahallesinden olmakla (22) beraber, Bağdad'ta ikâmet etmiş bulunan **Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed el-Murtaîş**'e Bağdadlı sûfiler arasında yer vermek lâzım gelecektir. Zengin bir âilenin oğlu olan (22A) ve hayatının herhalde oldukça erken bir devrinde Nişâbur'u terkettiği anlaşılan Ebû Muhammed el-Murtaîş, tahsil devresini Bağdad'ta geçirdi. **Ebû Hafs el-Haddâd**, **Ebû Osmân el-Haddâd** ve **el-Cuneyd** gibi güzide sûfiler mühtinde (23) yetişerek zamanla Irak'ın en büyük şeyhlerinden biri oldu (24). Öyle ki bizzat Iraklı şeyhler: «Tasavvuf sahasında Bağdad'ın az rastlanılır husûsiyetleri üçtür: bunlar da eş-Şibli'nin işârâtı, el-Murtaîş'in nükteleri ve Câfer el-Huldî'nin hikâyeleridir» (25) derken eş-Şûniziye mescidinde kalan (26) bu sûfinin değerini de itirâf etmekteydiler.

NUN görüşlerinin temelinde ya Allah'ın emirleri ya da sünnet yatar. Meselâ irâde'yi «nefsi arzularından alıkoyma, Allah'ın emirlerine yönelme ve kazâ'nın icablarına rızâdır» diye tarif, yahut «Amellerin en faziletlisi müşâhedeye dayanarak ubûdiyeti gerçekleştirmek ve sünnete göre hareketle kulluğa sarılmadır» şeklinde kanâatini ifade ederken hareket noktaları dâima bunlardır. Bir defasında «Kul Allah Teâlâ'nın sevgisine nasıl nâil olur?» tarzında bir soruya muhatap olmuş, karşılık olarak ta: «Allah'ı kızdıran şeye kızmakladır ki bunlar da dünya ile nefis'tir» (27) demişti. Onca nefse muhâlefet, pek büyük bir değeri hâizdir. Adamın biri, birgün kendisine «Fîlân kimse su üstünde yürüyor» deyince «Bence Allah'ın kendisini, hevâ ve hevesine karşı gelmekte muvaffak kıldığı kimse, su ve hava üzerinde yürüyenden daha değerlidir» demişti (28).

«Kalb'in Mevlâ'dan başkasında sükûnete ermesi, daha dünyada Allah'ın azâbını tâcildir» (29) sözünde de aynı endişe görülür. Aslında güven, sadece sebeblerin yaratıcısına olmalıdır: «Sebeblerde sükûnete erme, kalbleri, sebeblerin yaratıcısına güvenden alıkoyma» (30).

Has kullardan (: el-Havâss) olabilmek için de yapılacak şey budur: «Rızkın hususunda Allah'ın sana verdiği teminata güven ve üzerine farz olanların edâsında gayret göster de O'nun has kullarından ol» (31).

Ama kul, hiçbir zaman amellerine güvenmemelidir: «Amelleri, kendisini ateşten kurtaracak ve Allah'ın rızâsına kavuşturacak zamanında bulunan kendisini ve amelini tehlikeye atmış olur. Oysa Allah, fazluna güveneni en üstün mertebelere çıkarır. Nitekim O «De ki ancak Allah'ın fazl (ve keremiyle), rahmetiyle, işte yalnız bunlarla sevininler; bu, onların toplayıp durduklarından hayırlıdır» (el-Kur'an 10 (: Yûnus) 58) buyurmuştur» (32).

EBÛ Muhammed el-Murtaîş'in, üzerinde hassasiyetle durduğu hususlardan biri de vakt'tir. **Ahmed b. Ali b. Câfer**'in anlattığı şu hâdisse burada zikre değerdir: Diyor ki: el-Murtaîş'in yanında ayakta duruyordum. Adamın biri: «Gece ilerledi ve hava güzelleşti» dedi. El-Murtaîş ona doğru baktı, bir müddet sustu ve sonra da: «Ne diyorsun? Anlamıyorum.» dedi ve ilâve etti: «Şu kadar var ki bir gece, kaval çalanların birinden şu sözleri dinlemiştim:

— Vaktin geçip geçmediğini bilmiyorum; onlara kızan biri, bunu nasıl bilir?

(18) *Risâlet'ul-Kuşeyriye*, 29.

(19) *Tabakât'us-Sulemi*, 374.

(20) *Tabakât'us-Sulemi*, 376.

(21) *Ebu'l-Hasan ed-Deylemi*, — *Streit-i İbn el-Hafîf eş-Şirâzi*, s. 66.

(22) *Târîhu Bağdâd*, II, 76.

(23) *Tabakât'us-Sulemi*, 349.

(22A) *Târîhu Bağdâd*, VII, 221;

el-Makdisi, K. et-tevvâbîn (nşr. George Makdisi, Damas, 1961), s. 214 : *Rivâyetine göre el-Murtaîş, Nişâbur'da çiftlik sahibi iken, başından geçen bir hâdiseden sonra malını mülkünü satarak bu yola sülûk etmişti.*

(23) *Tabakât'us-Sulemi*, 349; *Risâlet'ul-Kuşeyriye*, 28; *Levâkîh'ul-en-vâr*, I, 105.

(24) *Tabakât'us-Sulemi*, 349.

(25) *Tabakât'us-Sulemi*, 349; *Keşful-mahcûb*, 196; *Sıfat'us-safva*, II, 261.

— Gecemi uzatmak ve yıldızları otlatmakla meşgul olsaydım, boş olmam gerekirdi (33).

Birgün, kendisine tavsiyede bulunmasını isteyen birine şunları söylemişti: «Senin için benden daha hayırlı olana git ve beni, senden daha hayırlı olanla bırak» (34).

Onun şu sözleri de hatırlatılmağa değerdir:

— **Vesvese** insanı hayrete salar; **ilhamsa** anlama ve ifadeyi zenginleştirir (35).

— Kul, Allah'ın **mehabbetine**, Allah'ın dostlarıyla dostluk, düşmanlarıyla düşmanlıkla erişir (36).

— Amellerin gerçekleşmesi iki şeyledir: **sabır** ve **ihlâs**... (37)

— **Tevhîd**in temelleri üçtür: Allah teâlâ'nın Rab oluşunu tanıma; tek oluşunu ikrâr etme ve O'nu bütün benzerlerden ayırma (38).

Ve nihayet Ebû Muhammed el-Murtaîş, hayatında, arzu ettiklerinin tahakkuk etmiş olmasıyla gönül huzuru içinde son anlarına yaklaşmıştı. Yattığı yerden yanındakilere: «Borçlarım bakın» dedi, «On dirhem kadar» olduğunu öğrenince, elbiselerine bakmalarını, borçlarını bununla gidermelerini istedi ve «Allah teâlâ'nın bana kefen vereceğini ümit ediyorum» dedi. Daha sonra da ilâve etti: «Allah teâlâ'dan üç şey istemişim; onları bana verdi: beni tamamen yoksulluk içinde öldürmesini arzulamıştım. Sonra canımı bu mescide almasını istemişim ve nihayet kendisinden, O'nun da sevdiği kimselerin etrafında olmasını temenni etmişim... Arkasından gözlerini yumdu ve bir müddet sonra da hâdisenin cereyan ettiği **Şûniziye** mescidinde Hakk'a kavuştu (39).

(26) *Tabakât'us-Sulemi*, 349; *Risâlet'ul-Kuşeyriye*, 28.

(27) *Tabakât'us-Sulemi*, 351.

(28) *Tabakât'us-Sulemi*, 352; *Sıfat'us-safva*, II, 26.

(29) *Levâkîh*, I, 106.

(30) *Taabkât'us-Sulemi*, 353.

(31) *Tabakât'us-Sulemi*, 353.

(32) *Sıfat'us-safva*, II, 261.

(33) *Tabakât'us-Sulemi*, 353; *Sıfat'us-safva*, II, 261.

(34) *Tabakât'us-Sulemi*, 352; *Hilaye*, X, 355.

(35) *Tabakât'us-Sulemi*, 350.

(36) *Tabakât'us-Sulemi*, 351.

(37) *Tabakât'us-Sulemi*, 351.

(38) *Tabakât'us-Sulemi*, 351.

(39) *Târîhu Bağdâd*, VII, 222; *Risâlet'ul-Kuşeyriye*, 28; *Levâkîh*, I, 10